

“Ik heb het altijd een groot verschil gevonden of je iemand veroordeelt voor te hard rijden, ook al is er een dodelijk slachtoffer gevallen, of voor het veroorzaken van een dodelijk ongeluk. Veroordeelden moeten ook verder met hun leven”

Govaert Kok: de gematigde rechter

“Ik ben van 15 oktober 1935. Een weegschaal ja. Zelf geloof ik daar niet in, maar mijn vrouw zegt dat er toch wel iets van klopt.”

Een beminnelijk en bedachtzaam mens. Een beetje wereldvreemd zelfs, lijkt bij een eerste, oppervlakkige beschouwing. Govaert Kok, oud-president van Haagse hof. Een keurige, traditionele, op het oog wat onhandige man, die zichzelf voortdurend lijkt te excuseren voor zijn aanwezigheid. In niets de onverbiddelijke rechter die oordeelt en klaar is met de zaak. Voorkomendheid *all over the place*. Beschaving en ingetogenheid die niet meer van deze tijd lijken. Veel lange pauzes na een vraag. Maar in de loop van het gesprek valt op dat geen enkele vraag onbeantwoord blijft, al komt de reactie soms veel later, in een geheel ander verband aan de orde. “Je vroeg net....”

Govaert Kok was president van het Gerechtshof Den Bosch van 1989 tot 1995 en van het Gerechtshof Den Haag van 1995 tot 2001. Daarna nam hij, zoals hij het zelf uitdrukt, “het handwerk weer op”: hij werd weer ‘gewoon’ rechter en wil dat tot zijn zeventigste blijven doen. Een rechter van de oude stempel dus, die veel collega’s zag komen en gaan. Een gematigd rechter ook.

“Als het gaat om het bepalen van de strafmaat zit ik altijd wel aan de lage kant”, weet hij van zichzelf. Ooit kreeg hij van een collega-rechter daarom de reprimande dat “justitiabelen geen cliënten van een notaris kantoor zijn”. Een verwijzing naar het ‘eerste’ beroep van jurist Kok. Hij studeerde notarieel recht en was van 1962 tot 1976 achtereenvolgens kandidaat-notaris en notaris. Kok promoveerde zelfs met een proefschrift over de toekomst van het notariaat, waarin een volledig uitgewerkte notariswet was opgenomen. Belangrijke delen daarvan zijn terug te vinden in de notariswet die op 1 oktober 1999 van kracht werd.

Het notariaat kwam ook snel in beeld als mogelijke professie, herinnert hij zich. “Mijn vader was huisarts, later gynaecoloog, in Amersfoort. Naast en tegenover ons woonden drie notarissen met kantoor aan huis. Onder hen de nog altijd van het erfrechthandboek bekende J.G. Klaassen. Ik weet nog dat ik als kind onder de indruk was: ik vond het deftige heren, die zelfs personeel in dienst hadden.”

Het gezin Kok behoorde in die tijd tot de *notabelen* van Amersfoort. “De stad was kleiner dan tegenwoordig en tot onze kennissenkring behoorden, heel klassiek, de notaris, de dominee, de apotheker en de pastoor. Niet dat het allen huisvrienden waren, maar dat was de kring waarin we ons bewogen. Ik had ook een oom die huisarts was. Een andere oom was pastoor. We waren Oud-katholiek, een calvinistisch soort katholicisme, dat zich afzet tegen ‘jezuïtisch gemak’ en dat soort dingen. Maar ik heb het niet ervaren als een juk. Eigenlijk is er in mijn jeugd niets gebeurd dat zo’n verpletterende indruk op mij maakte als de oorlog. In ons gezin werd veel aandacht gevestigd op zorg voor de medemens en maatschappelijke verantwoordelijkheid. De oorlog heeft dat nog versterkt. Wat ik me van die tijd herinner is dat we in 1940 zonder mijn vader – die deed dienst als reserve-officier – uit Amersfoort moesten vertrekken. Later dat ik de gevangenen zag passeren op weg naar het concentratiekamp Amersfoort. Nog weer later de enorme stoet die in de hongerwinter ons huis passeerde. Mensen die vanuit het westen van het land met wrakke fietsen en wagentjes op zoek gingen naar eten. En ten slotte de beschietingen aan het eind van de oorlog en de bevrijding met de intocht van de Amerikaanse legers langs ons huis.”

“Ik had grote belangstelling voor geschiedenis. Eigenlijk wilde ik dat ook als studierichting kiezen, maar mijn ouders vonden dat ik met een rechtenstudie beter mijn brood kon verdienen. Geschiedenis was leuk om er als hobby bij te doen, vonden ze. En dus ging ik naar Leiden. Aanvankelijk lag de studie nogal buiten mijn interessesfeer, maar gaandeweg begon ik het leuk te vinden. In het eerste jaar kregen we oud-vaderlands recht en dat was in feite geschiedenisles. Bovendien was ik erfelijk belast: mijn grootvader was jurist. In zijn jonge jaren was hij advocaat, later werd hij hoogleraar *Kerkrecht en filosofie* en *Hebreeuws* aan het *Oud-katholiek seminarie* in Amersfoort. Hij was gepromoveerd in het staatsrecht en repeteerde studenten staatsrecht. Ik was zeven toen hij overleed. Ik herinner me nog hoe ik hem met mijn step naar het Amersfoortse trammetje bracht. Gesprekken herinner ik me niet, wel zijn schrijfmachine. Hij is in de oorlog overleden. In die tijd waren studieboeken schaars. Mijn grootmoeder heeft al zijn boeken weggegeven...”

“Halverwege mijn opleiding werd notariaat een academische studie. Voordien moest je een staatsexamen doen. Daar kwam bij dat ik door het overlijden van mijn grootmoeder in contact was gekomen met een vriendelijke notaris. Daardoor besloot ik naast mijn gewone rechtenstudie notarieel recht te gaan studeren. Ik deed zowel de stage notariaat als advocatuur. Dat waren twee wezenlijk verschillende beroepen, vond men toen. Zeker in het notariaat was het *not done* om tevens advocaat te zijn. Het enige kantoor dat beide disciplines in huis had was *Nauta* in Rotterdam en daar kon ik een aanstelling krijgen. Dat kantoor was in wezen de voortzetting van het kantoor van *Schadée* en om de een of andere reden was de combinatie van notariaat en advocatuur daar een geaccepteerd begrip sinds 1725. Overigens kwam ik er wel achter dat het notariaat mij meer lag. Bovendien was de arbeidsmarkt voor kandidaat-notarissen wat gunstiger.”

Vanaf 1962 was Kok kandidaat-notaris en - van 1971 tot 1976 - notaris bij *Nauta*. In die tijd promoveerde hij bij de toen juist tot staatssecretaris van Justitie benoemde prof. K. Wiersma op een proefschrift (‘Het Nederlandse notariaat’) over de toekomst van het notariële ambt. Veel later, aan het eind van de jaren negentig, vormde het proefschrift de basis voor een nieuwe notariswet, die het notarissen mogelijk maakte te concurreren op prijs in de belangrijke onroerend-goedsector, waar tot 1 oktober 1999 vaste tarieven golden.

“Ik ben vijf jaar notaris geweest. Ik deed de algemene praktijk: vennootschappen, boedels, onroerend goed, scheepszaken, testamenten. Het was een goede gewoonte op het kantoor van *Nauta* om naast het werk bestuurslidmaatschappen te vervullen. Zo kwam ik al jong als secretaris – later als voorzitter – in het grote Rotterdamse Fonds Volkskracht, de commissie van toezicht op de musea in Rotterdam, het Prins Bernhardfonds, de woningbouwcorporatie *Vreeswijk*, de Stichting *Boymans van Beuningen* en de landelijke Raad van Kerken, waar ik de Amsterdamse notaris mr. A.G. Lubbers opvolgde. Op een gegeven moment had ik op kantoor meer managementtaken dan juridisch inhoudelijk werk. Dat kwam doordat *Nauta* veel commissariaten had en vaak weg was. De tweede compagnon, Lambert, werd ziek en overleed. Schrijner ten slotte was voorzitter van de *Koninklijke Notariële Broederschap* en die functie nam veel tijd in beslag. Ik vond dat geen leuke situatie, want ik had gekozen voor het notariaat en niet voor het management van een kantoor. Bovendien wilde mijn gezin – ik had inmiddels kinderen – me wel eens zien.”

Nu wilde het geval dat notaris Kok zich beschikbaar had gesteld als rechter-plaatsvervanger voor het kantongerecht in Gouda en in Rotterdam “Dat vond ik wel leuk ja. Daar speelden soms zaken waar notariële kennis vereist was en dan trad ik op als plaatsvervanger. Doe je dat vaak, dan gaan ze aan je jas trekken. Ik vond het leuk werk en op kantoor had ik het minder naar mijn zin. Dus toen er een kans was om over te stappen naar zowel naar het kantongerecht

als naar het hof in Den Haag, heb ik die met beide handen aangegrepen. Ik koos voor het hof vanwege de grotere variëteit van zaken, maar ik ben daarnaast ook altijd plaatsvervangend kantonrechter gebleven en heb als zodanig vaak zittingen gedaan. De sfeer is daar anders dan bij het hof.”

“Eigenlijk was het geen grote overgang”, herinnert hij zich. “Ik denk dat ik justitiabelen niet veel anders behandelde dan mijn vroegere notariële cliënten. Ik was bepaald geen bulderende rechter.”

Met een zekere schroom: “Mijn collega’s vonden me soms wel wat te vriendelijk, meen ik. Maar als kantonrechter vond ik dat je mensen moest kunnen overtuigen dat hun straf terecht was en dat het redelijk was om je aan de regels te houden. Daar ben ik overigens regelmatig in teleurgesteld hoor. Maar een van mijn voorgangers zei eens dat een rechter weliswaar een oordeel moet vellen, maar daarbij, zo zei hij, hoeft je mensen niet onnodig voor het hoofd te stoten. Dat heb ik in mijn oren geknoopt. Dan praat ik natuurlijk vooral over civiele zaken waarin een geschil wordt beslecht. De mensen voor het bankje moeten de volgende dag weer met elkaar verder. Ik let graag op mijn formuleringen. Ook in strafzaken. Je mag best tot uitdrukking brengen dat iets erg is en dat het maatschappelijk niet kan, maar ook daar vind ik dat je niet moet overdrijven.”

Een rechter moet ook oppassen wat hij een veroordeelde in de schoenen schuift, vindt hij. “Neem de *vuurwerkcramp* van Enschede. De man die aanvankelijk werd veroordeeld kreeg een heel zware straf voor brandstichting. Het lijkt me onwaarschijnlijk dat een brandstichter zich realiseert dat de door hem gestichte brand tot een ontploffing kan leiden die een hele woonwijk wegvaagt en twintig mensen het leven kost. Het is misschien iets voor fijnproevers, maar ik heb het altijd een groot verschil gevonden of je iemand veroordeelt voor te hard rijden, ook al is er een dodelijk slachtoffer gevallen, of voor het veroorzaken van een dodelijk ongeluk. Veroordeelden moeten ook verder met hun leven.”

Klinkt meer notarieel dan rechterlijk.

“Ik merk altijd mijn notariële verleden aan het feit dat ik, vergeleken met mijn collega’s, met mijn strafmaat aan de krappe kant zit. Daarom is het goed dat je met zijn drieën zit. Maar ik merk het ook aan andere dingen. Zo probeer ik in familie- en strafzaken de betrokkenen zelf aan het praten te krijgen. Dan merk je dat er een welwillender stemming ontstaat en dat mensen heel anders zijn dan het dossier doet vermoeden. Soms is het een handicap als mensen niet in staat zijn om zich verbaal te uiten. Dan merk je dat het rechtssysteem de neiging heeft zich te veel te richten op de schriftelijke stukken en het vooronderzoek. Dat pakt voor sommige mensen niet goed uit.”

De rechter als regisseur.

“Je kunt als rechter een zaak geweldig beïnvloeden door je keuzes: wie laat je praten en in welke volgorde.”

Wat is het effect dan?

“Als betrokkenen gaan praten wordt begrijpelijk waarom de dingen gegaan zijn zoals ze zijn gegaan.”

Pakt dat altijd gunstig uit?

“Je moet stoppen als je merkt dat iemand zich daardoor in de problemen praat. Ik had eens iemand voor me die voor de tweede keer onder invloed een zware aanrijding had veroorzaakt. In zijn slotwoord zei hij ineens dat hij zijn schuld niet inzag. Dat pakte fataal verkeerd uit. Dat moet je als rechter zien te voorkomen.”

De rechter als advocaat van de verdachte?

Als een officier en de advocaat er allebei niets van maken heb je de neiging om dat als rechter een beetje te compenseren. Een advocaat zei eens: je kunt als verdachte het beste een slechte advocaat hebben, dan gaat de rechter het compenseren. Daar zit wel wat waarheid in.”

Hoe ging u om met twijfel?

“Een rechter zit er niet als een pop. Zijn persoonlijkheid speelt mee. Maar ik heb zelf het idee dat ik nooit beslissingen heb genomen die me achteraf niet bevredigden. Een enkele keer wilde ik er een nachtje over slapen. Niet om te piekeren, maar om de zaken beter op een rijtje te krijgen. Ik heb collega’s meegemaakt die wél twijfelden en over een uitspraak opnieuw wilden praten. Dat kan natuurlijk niet te veel gebeuren.”

“Ik heb me één keer echt zorgen gemaakt. Dat was over een rechter die achteraf, lang na de uitspraak, de dossiers uit het archief liet halen. Dat vond ik te ver gaan. Stel dat je er bij nader inziens achter komt dat je een fout hebt gemaakt. Die kun je dus niet meer herstellen. Vandaar dat de *Commissie aantrekken leden rechterlijke macht* er goed op let dat kandidaat-rechters niet te tobberig zijn. Als je een piekeraar bent ga je niet lichtvoetiger in het leven staan wanneer je rechter wordt. Dan kun je een knap jurist zijn, maar dan moet je toch geen rechter worden.”

U praat er erg makkelijk over.

“Je hebt natuurlijk soms akelige zaken. Veel werk van een rechter is routine, maar zo nu en dan tref je een vervelende zaak. Een akelige strafzaak: een moord, euthanasie, een verkrachting, een aanrijding met nare gevolgen. Dossiers die je niet met plezier doorleest. Dan heb je soms behoefte om thuis of samen met collega’s wat stoom af te blazen. Maar ik heb nooit zaken gehad die bij me lang bleven hangen.”

U bent ook niet cynischer in het leven gaan staan?

“Ik ben misschien iets minder goed van vertrouwen geworden, omdat ik heb gezien hoe dingen kunnen ontsporen. Maar je moet wel oppassen voor overhaaste conclusies. Ik zag veel gekleurde mensen in strafzaken voor me. Dat brengt je op het idee dat veel van die mensen niet deugen. Maar als lid van het Centrale Comité van de *Wereldraad van kerken* zag ik veel zeer ontwikkelde gekleurde mensen van wie ik nog wat van kon leren. Maar onwillekeurig beïnvloedt het je wel. Alles bij elkaar denk ik niet dat ik heel anders in het leven ben gaan staan. Eigenlijk, als dat wél het geval zou zijn geweest, dan is het de vraag of ik nog wel geschikt was voor het werk dat ik deed.”

Wat voor persoonlijkheid moet een rechter hebben?

Een behoorlijke mate van evenwichtigheid natuurlijk en je moet van nature niet te emotioneel reageren. Humor. Het vermogen laconiek te reageren. Ik herinner me nog mijn eerste kort geding als advocaat. Reuder was president. Op zeker moment gaf mijn cliënt een enorme klap op de tafel en zei: Waar blijft de koffie! Reuder reageerde daar heel laconiek op. Die zei: Eerst lossen we de zaak op, dán krijgt u koffie. En hij heeft daadwerkelijk koffie laten komen toen de zitting was afgelopen. Je moet een zaak niet laten escaleren. Interesse hebben in mensen en zaken. En voorkomen dat je afgestompt raakt. Ik ben daarom een groot voorstander van het regelmatig rouleren van rechters, zodat je andersoortige zaken krijgt te behandelen en met andere collega’s zit.”

Informeert u na een vonnis nog wel eens naar de afloop van een zaak?

“Uit ijdelheid misschien wil je wel eens weten of jouw beslissing heeft bijgedragen aan de oplossing van een conflict. Dan vraag je er wel eens naar bij een advocaat wanneer je die toevallig bij een andere zaak ziet. Of je beslissing vakmatig goed is geweest kun je niet vragen aan een advocaat. Je moet mensen niet in verlegenheid brengen. Een van de zaken die me nog bijstaat is die van de zogenoemde *Lucky Luyk*, dat kraakpand in Amsterdam. Die kwam terecht bij het Hof van Den Haag. Het ging er om of de politie gevolgd had moeten geven aan het verzoek van de eigenaar om de krakers uit het pand te halen. Wij hebben bevolen dat de politie dat inderdaad moest doen en dat is met veel geweld en commotie gebeurd. Er is cassatie ingesteld en de Hoge Raad heeft achteraf ons besluit vernietigd. Daar zit je dan over te dubben. Juridisch hadden we het kennelijk niet goed gedaan. De Hoge Raad vond het tot de beleidsvrijheid van burgemeester en politie behoren om er voor te kiezen niet op te treden en wij, rechters, mochten niet op die stoel gaan zitten.”

Wat doet u daar dan mee?

“Ik geloof altijd nog dat onze beslissing juist was; we zijn alleen ons boekje een beetje te buiten gegaan. Een rechter zit vaker met dat probleem: je vindt dat iets beslist moet worden, maar soms kan dat niet met de wet in de hand.”

Daar heeft u problemen mee?

“Je kunt over dingen verschillend denken. Ook juridisch. En de Hoge Raad heeft het laatste woord. Maar een rechter moet ook een beetje durven. Ik ben bezig met het schrijven van de geschiedenis van het Haagse Hof – mijn oude historische interesse komt toch weer boven! Ik las in dat kader iets over *de zaak van de gebroeders Cornelis en Johan de Wit*. Het gekke is dat je je dan opeens realiseert dat zo iets, dat je kent uit de geschiedenisboekjes, een ‘zaak’ is geweest waarbij het hof betrokken was. Er lag een aanklacht dat Cornelis Prins Willem wilde vermoorden, maar hij werd door het Hof van Holland vrijgesproken. Toen ik de zaak las leek me dat vanzelfsprekend, maar hij is wel samen met zijn broer door de menigte vermoord na zijn vrijspraak. Ik zeg niet dat hij veroordeeld had moeten worden, maar het blijkt wel zo te zijn dat een juridisch juiste uitspraak niet altijd de maatschappelijke juiste uitspraak is. Dat zet je zo aan het denken en dubben. Bij stakingszaken heb ik dat zelf aan de hand gehad. In jaren ’80 mochten rechters nog stakingen verbieden. De Hoge Raad heeft daar later een stokje voor gestoken en er zijn internationale verdragen waarin het stakingsrecht is verankerd. Maar in mijn idee houdt stakingsrecht niet in dat je de hele maatschappij mag lamleggen. Zeker niet als je de zaak kunt lamleggen door op slechts enkele cruciale plekken de boel stil te leggen.” Hij herinnert zich nog een worsteling met zijn geweten. “Ik deed destijds een zaak die betrekking had op een treinstaking. De treinen reden niet en ik moest op de fiets van Rotterdam naar Den Haag. In de regen. Toen dacht ik wel: ben ik nu nog objectief genoeg om deze zaak te behandelen? Gelukkig is de zaak toen niet doorgegaan omdat de onderhandelingspartijen tot een akkoord kwamen.”

Wat had u anders gedaan?

“Ik was nooit enthousiast voor stakingen waarbij de boel ontwricht werd en dat gevoel was na deze fietstocht zeker niet toegenomen.”

Wat gebeurt er met u tijdens een zitting?

“Je zit natuurlijk vaak tegenover mensen die een ongelukkige start in het leven hebben gehad. Dan denk je wel eens: zou mij hetzelfde zijn gebeurd?”

Maar nooit twijfel: wie ben ik dat ik oordeel over een ander mens?

“Nee. Dan zou ik dit werk niet kunnen doen. In een strafzaak moet je overtuigd zijn van iemands schuld. Als je twijfelt moet je niet veroordelen. Er ontstaan pas problemen als je niet helemaal doorziet hoe een zaak in elkaar zit.”

Ook geen behoefte om na verloop van tijd nog eens na te praten met een veroordeelde?

“Een enkele keer heb ik dat wel, maar als rechter doe je dat natuurlijk nooit. Het gebeurt ook wel dat een veroordeelde je een brief schrijft met het verzoek om eens na te praten. Dat doe je dus niet. Een journalist heeft eens een boekje geschreven over zijn echtscheidingsprocedure, waarin ik hem als raadsheer-commissaris nogal stevig aanpakte om financiële gegevens te krijgen. Mijn vingers jeukten na lezing van het boekje, maar ik ben er niet op ingegaan.”

Waarom niet?

“Dat zijn de spelregels en daar verbaas je je niet meer over als je zo lang in het vak zit als ik.”

Word je een betere rechter door de jaren heen?

“Ja. Je doet ervaring op. Juridisch en menselijk. De keerzijde is het gevaar van afstomping. Daar word je geen betere rechter mee. De kunst is het eerste te bevorderen en niet in het tweede te vervallen.”

Ooit last gehad van mensen die na een veroordeling verhaal kwamen halen?

“Ik heb één keer politiebewaking gekregen. Dat ging om een vader die zijn kind niet meer mocht zien. Ik had de zaak niet eens zelf behandeld. Je denkt altijd dat bedreigingen alleen in strafzaken voorkomen, maar in familiezaken lopen de emoties veel meer op. Ik heb wel geleerd dat het verstandiger is om niet te wonen in dezelfde plaats waar je rechtspreekt. Ik heb het meegemaakt dat er een meisje op de griffie werkte dat de huisadressen van rechters aan haar criminele vriendje gaf. Dat was niet prettig.” Verontwaardigd: “We mochten het meisje niet eens ontslaan van de ambtenarenrechter. De reden: de instructies aan haar waren niet duidelijk geweest. Alsof je dat niet uit jezelf begrijpt!”

Vaak achtervolgd door de pers?

“Ik heb regelmatig zaken gedaan waarin de pers geïnteresseerd was, maar het waren zelden spectaculaire zaken. Het viel me wel op hoe onzorgvuldig de media soms zijn. Ik herinner me een zaak waarin een schooljuffrouw als getuige was opgeroepen. Door een misverstand werd ze door politie uit haar huis gehaald. De burens hadden dat natuurlijk gezien, dus ze was flink van de kook. Als rechter probeer je zo iemand dan op haar gemak te stellen. Wat stond er de volgende dag als kop in de krant: hofpresident probeert fout Justitie goed te maken met koffiebon van 25 cent. In Den Bosch had je jarenlang een vaste rechtbankverslaggever. Die schreef betere verhalen. Dat verschijnsel sterft jammer genoeg een beetje uit.”

Welke maatschappelijke veranderingen hebben invloed gehad op uw functioneren?

“Alle grote veranderingen hebben invloed gehad op de rechterlijke macht. Meer vrouwelijke rechters bijvoorbeeld. Wat ik juridisch het meest interessante vind, is ontwikkeling van de mensenrechten. Op alle gebieden van het recht.”

En druk vanuit de maatschappij om zwaarder te straffen?

“Politici houden zich tegenwoordig meer bezig met de rechterlijke macht. De maatschappij trouwens ook. Vroeger haalde de rechtspraak veel minder de krant. De rechterlijke macht zit in een glazen huis. Ogenschijnlijk leidt dat tot zwaardere straffen, maar het kan ook zo zijn dat de aard van de zaken zwaarder is. Maar vergelijken is moeilijk: veel zaken wordt geschikt voordat ze bij de rechter komen. Daardoor is de statistiek uit balans. En er zijn meer zaken

door de Opiumwet. Je ziet golfbewegingen. De rechtspraak volgt de problemen waarmee de maatschappij te kampen heeft. Als iets als een groot probleem wordt ervaren dan vertaalt zich dat in zwaardere bestraffing. Ik herinner me nog de tijd dat je voor fietsendiefstal een jaar kon krijgen. Momenteel tilt de maatschappij zwaarder aan zaken als verkrachting en kinderpornografie. Dat zie je dan terug in de zwaarte van de opgelegde straffen. Ik zelf heb me nooit door de politiek aangezet gevoeld om anders te straffen. Het openbaar ministerie maakt richtlijnen voor de strafmaat. De zittende magistratuur is daar later ook aan begonnen. Ik realiseer me dat ik een oudere rechter ben, maar ik heb aarzelingen over al die richtlijnen. Bovendien vraag ik me af of je met zwaarder straffen veel bereikt.”

Maakt het nog wat uit of het burgers dan wel politici zijn die aandringen op zwaardere straffen?

“Het was altijd *bon ton* dat er niets gezegd werd. Niet tijdens de zaak en niet achteraf. Dat is wel anders geworden. Wat moet je daar van vinden? Ik heb de neiging om te zeggen dat iemand moet kunnen zeggen als hij ergens onvrede mee heeft. Maar ik denk dat het onwenselijke indrukken wekt als Kamerleden of ministers dat doen. Afgezien van de minister van Justitie natuurlijk. Voor het overige lach ik er maar een beetje om en stel tevreden vast dat zij er gelukkig niet over beslissen.”

Realiseert u zich wat het betekent als u iemand tot tien jaar cel veroordeelt?

“Dat hoor je wel te doen. Ik vind dat een rechter geregeld gevangenen moet bezoeken. De Vereniging voor de rechtspraak en het opleidingsinstituut SSR organiseren regelmatig zogenoemde *gestichtsdagen*, waarbij gevangenen en tbs-instellingen worden bezocht. Toen ik president was heb ik er steeds op aangedrongen dat rechters die dagen bezochten. Je kan geen strafrechter zijn als je niet regelmatig gedetineerden spreekt en weet wat de effecten zijn van detentie. Of je je in uiterste instantie realiseert wat het is om tien jaar te geven, blijft de vraag. Maar je moet iets weten van het gevangenisregime en van verschillen tussen inrichtingen. De organisatie van het gevangeniswezen verschilt nogal van plaats tot plaats, maar als rechter kun je niet bepalen of iemand naar Leeuwarden of naar Scheveningen gaat. Verder stoort het me dat de *Reclassering* momenteel door het gebrek aan financiële middelen heel slecht functioneert. Ze beperkt zich, net als de *Kinderbescherming*, tot het schrijven van rapporten, terwijl ze veel meerex-gedetineerden praktisch moeten helpen om weer aan de slag te komen. Dat heeft voor een deel met de beschikbaarheid van middelen te maken. Maar ik vind het van groot belang dat een crimineel, nadat hij is gestraft, met een schone lei kan beginnen. Ik hoor te vaak dat het moeilijk is om aan het werk te komen en geaccepteerd te worden door de omgeving.”

Van Delden zegt elders in dit boek: na verloop van tijd verdwijnt voor een gedetineerde de relatie tussen daad en straf.

“Ja dat klopt. Je kunt je afvragen of dat terecht is, maar het is een feit. Je ziet het ook in hoger-beroepszaken. Het strafbare feit en de gevolgen daarvan zijn dan al aardig weggezaakt.”

Govaert Kok heeft nooit spijt gehad van zijn overstap naar de zittende magistratuur. “Het is spannend beroep.” Met pretoogjes: “Je wordt hier betaald om je eigen mening te geven, zei een collega toen ik in 1976 begon, en niet - zoals een advocaat of notaris – die van je cliënt. Dat is natuurlijk een beetje zo. En je wordt met alle aspecten van het leven geconfronteerd.”

Is het ambt niet zwaarder geworden?

“De productiedrang is toegenomen door de achterstanden en de zwaarte van de zaken. Rechtbanken doen veel enkelvoudig af, wij bij het Hof zijn altijd met zijn drieën. Dat maakt

het iets draaglijker. Rechters zijn meestal prettige collega's. Mensen met brede interesses. Ik heb het als president ook altijd gestimuleerd dat rechters maatschappelijke bestuursfuncties op zich namen. Dat maakt ze als rechter waardevoller. Al dat gedoe over nevenfuncties vind ik overdreven."

Uw collega Lampe uit Maastricht heeft er voor gepleit om drugs uit het strafrecht te halen.

Zou dat geen verlichting van de werklast betekenen?

"Ik vrees dat dat een theoretische discussie is. We zitten vast aan allerlei verdragen. Ik ben zelfs bang dat we onze vrije strafmaat ingeperkt zien worden. Ik voorzie in Europees verband minimumstraffen."

Dat zijn praktische bezwaren, maar hebt u principiële bezwaren?

"Ik vind dat de handel in drugs sowieso in het strafrecht moet blijven. Verslaafden zou je misschien gratis moeten kunnen leveren. Natuurlijk zou dat een verlichting voor de rechterlijke macht betekenen.

Moet een rechter dat signaal geven?

"Dat is de vraag. Een rechter mag wel een signaal geven dat hij overbelast dreigt te raken of dat er een oneffenheid in de wet zit, maar het is de vraag of je als rechter een oordeel mag geven over vraag of iets strafrechtelijk moet worden aangepakt of niet. Dan voel ik me weer als in de zaak rond Lucky Luyk, waarvoor we op onze vingers zijn getikt. Een rechter moet niet buiten zijn boekje gaan."

Het blijft een kwetsbaar ambt.

"Het is een bijzonder vak dat uiteenlopende kwaliteiten vereist. Het gaat niet alleen om een grote dosis juridische kennis. Je moet ook een beetje gevoel voor theater hebben en kunnen communiceren. Bij de Hoge Raad zie je rechters die juridisch heel knap zijn, maar in de problemen raken als ze een justitiabele of een getuige moeten horen. Zo'n rechter zou het er niet goed van af brengen in een familiezaak. Dat kun je met cursussen en ervaring misschien een klein beetje bijschaven, maar als je het niet ín je hebt, word je nooit een goeie. Het rechterschap blijft een spannend vak, op welke plaats je ook zit. Daarom ben ik zo blij dat ik als 69-jarige toch nog weer even gewoon rechter mag zijn."